

পাঠ নং ৬ পৃথিবীৰ প্ৰধান ভূ-অৱয়ব

মূল অৰ্থতা :

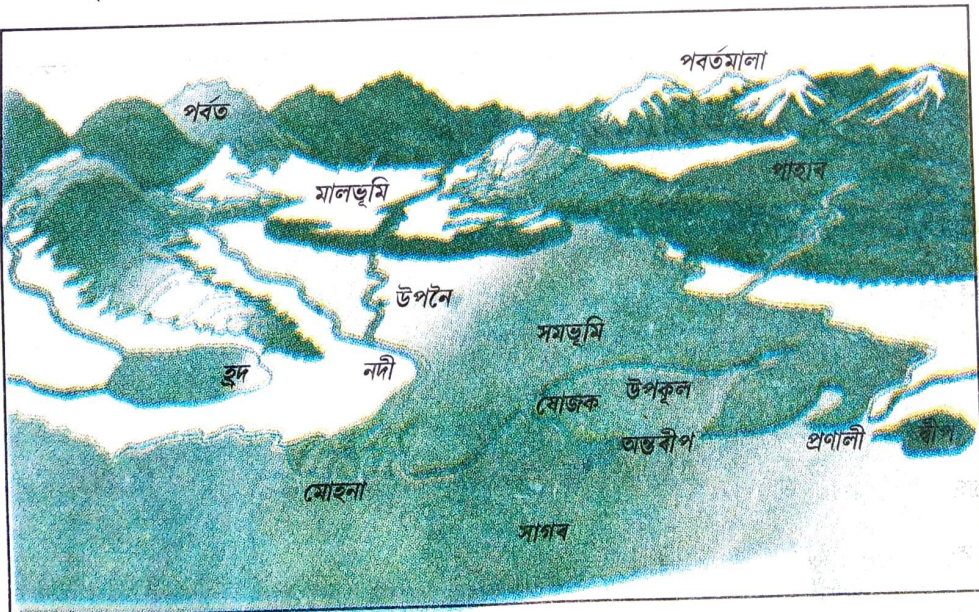
- ভূ-অৱয়ব গঠন কৰা আভ্যন্তৰীণ আৰু বাহ্যিক প্ৰক্ৰিয়া সম্পৰ্কে জনা।
- পৰ্বতৰ উৎপত্তি, প্ৰকাৰ আৰু মানুহৰ জীৱন নিৰ্বাহৰ লগত ইয়াৰ সম্পৰ্ক বুজি পোৱা।
- মালভূমিৰ উৎপত্তি সম্পৰ্কে জনা আৰু মানুহৰ লগত ইয়াৰ সম্পৰ্ক বুজি পোৱা।
- সমভূমি কি, ইয়াৰ বৈশিষ্ট্য আৰু মানুহৰ লগত সম্পৰ্ক বুজি পোৱা।

পৃথিবীৰ প্ৰধান ভূ-অৱয়ব :

তোমালোকে কেতিয়াবা বাছ বা ৰে'ল যোগে দূৰণিবাটীয়া ঠাইলৈ যাওঁতে পথৰ দুয়োকাষে থকা ঠাইসমূহ মন কৰিছানে? তুমি দেখা ঠাইসমূহৰ উপৰিভাগ সকলোতে একে নহয়। ইয়াৰ কোনো ঠাই ওখোৰা-মোখোৰা, আকৌ কোনো ঠাই সমান। পৃথিবীৰ উপৰিভাগ এনে বিভিন্ন ভূ-আকৃতি বা ভূ-অৱয়বৰে গঠিত।

পৃথিবীৰ উপৰিভাগত এই ভূ-অৱয়বসমূহ বিভিন্ন সময়ত গঠিত হৈছে। ই প্ৰধানকৈ দুই ধৰণৰ প্ৰক্ৰিয়াৰ দ্বাৰা গঠিত হৈছে। সেয়া হৈছে আভ্যন্তৰীণ প্ৰক্ৰিয়া আৰু বাহ্যিক প্ৰক্ৰিয়া। পৃথিবীখন আদিতে অতি উত্তপ্ত অৱস্থাত আছিল। ক্ৰমে ক্ৰমে উত্তাপ এৰি দি ইয়াৰ উপৰিভাগ শীতল হ'ল যদিও ভিতৰভাগ এতিয়াও অতি উত্তপ্ত অৱস্থাতে আছে। এনে উত্তপ্ত পদাৰ্থৰ উত্তাপ আৰু চাপৰ ফলত পৃথিবীৰ ভিতৰভাগ অস্থিৰ অৱস্থাত থাকে। এই অস্থিৰতাই পৃথিবীৰ খোলাটোৰ কোনো কোনো অংশৰ মাজত হেঁচা-ঠেলা বা টনা-আজোৰাৰ সৃষ্টি কৰে।

আনহাতে তোমালোকে জানি আচৰিত হ'ব যে পৃথিবীৰ খোলাটো কিছুমান প্লেট বা ফলকেৰে গঠিত। এই ফলকসমূহ বিভিন্ন দিশত গতি কৰি আছে। এনেক্ষেত্ৰত এখন গতিশীল ফলক আনখন প্ৰায় স্থিৰ ফলকৰ পিনে অথবা

চিত্ৰ-১ : ভূ-অৱয়ব

দুয়োখন গতিশীল ফলক এখনে আনখনৰ পিনে মুখা মুখিকৈ গতি কৰিলে ফলক দুখনৰ মাজত হেঁচুকি ধৰা অৱস্থাৰ সৃষ্টি হয়। আকৌ কেতিয়াবা দুখন বিপৰীত দিশত গতি কৰা ফলকৰ মাজৰ অংশত টনা-টনি অৱস্থাৰ সৃষ্টি হয়। এই হেঁচুকি ধৰা বা দূৰলৈ আঁতৰি যোৱা সময়ত সৃষ্টি হোৱা জোকাৰণি ওপৰ-তলকৈ অথবা পথালিকৈ হ'ব পাৰে।

আকৌ এই জোকাৰণি একে দিশত অথবা বিভিন্ন দিশত বিয়পি যাব পাৰে। ভূ-পৃষ্ঠৰ এই জোকাৰণিকো ভূ-আন্দোলন বুলি কোৱা হয়। এনে ভূ-আন্দোলনৰ ফলত পৃথিৱীৰ উপৰিভাগত কোনো অংশ ওপৰলৈ উঠি বা কোনো অঞ্চল তললৈ বহি যায়; ফলত বিভিন্ন ভূ-অৱয়বৰ সৃষ্টি হয়। এনে ভূ-অৱয়বসমূহক আভ্যন্তৰীণ প্ৰক্ৰিয়াৰ দ্বাৰা গঠিত হোৱা বুলি কোৱা হয়।

আনহাতে, পৃথিৱীৰ ওপৰত থকা বিভিন্ন ভূ-অৱয়বৰ উপৰিভাগত ৰ'দ, বতাহ, বৰষুণে ক্ৰিয়া কৰি ক্ষুদ্ৰ ক্ষুদ্ৰ অংশত পৰিণত কৰে। এনে ক্ষয়প্ৰাপ্ত শিল, মাটি, বালি আদি বতাহ, বৰষুণ, নৈ, জান-জুৰি আদিয়ে কঢ়িয়াই নি দ ঠাইত জমা কৰে। এনেদৰে বাহ্যিক প্ৰক্ৰিয়াৰ ফলত ভূ-আকৃতিৰ সলনি হৈ আহিছে। ভূ-অৱয়বক উচ্চতা আৰু ঢাল (গড়া)ৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰি প্ৰধানকৈ পৰ্বত-পাহাৰ, মালভূমি আৰু সমভূমি হিচাপে ভাগ কৰা হয়।

পৰ্বত-পাহাৰ :

পৰ্বত-পাহাৰ বুলিলে প্ৰাকৃতিকভাৱে থকা অতি ওখ ঠাইকেই বুজায়। পৰ্বত আৰু পাহাৰ ইয়াৰ চাৰিওফালৰ ভূ-ভাগতকৈ যথেষ্ট উচ্চ হয়। পৰ্বত-পাহাৰৰ ওপৰত সাধাৰণতে শিখৰ থাকে আৰু ইয়াৰ ভূমিভাগ বহল হয়। তুলনামূলকভাৱে কম উচ্চতাৰ শিখৰযুক্ত উচ্চ ভূমিক পাহাৰ বোলে।

জানি থওঁ আহা :

কোনো এখন ঠাইৰ উচ্চতা গড় সমুদ্ৰ পৃষ্ঠৰ পৰা জোখা হয়।

এনে জোখ-মাপৰ বাবে বিভিন্ন বৈজ্ঞানিক যন্ত্ৰ-পাতি ব্যৱহাৰ কৰা হয়।

অতি উচ্চ পৰ্বতৰ উপৰিভাগত সাধাৰণতে বায়ুমণ্ডল শীতল হোৱা বাবে বছৰৰ প্ৰায় সকলো সময়তে বৰফেৰে ঢাক খাই থাকে। পৰ্বতৰ ঢালেৰে নামি অহা বৰফৰ এনে খণ্ডকেই হিমবাহ বুলি কোৱা হয়।

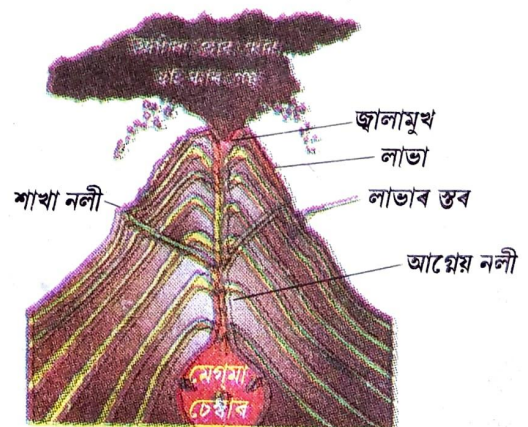
পৃথিৱীৰ স্থলভাগতে কেৱল পৰ্বত-পাহাৰ নাথাকে। সাগৰ-মহাসাগৰ আদিৰ তলিতো এনে প্ৰকাণ্ড উচ্চ অঞ্চল আছে। অৱশ্যে পানীৰ তলত ডুবগৈ থকা বাবে সাধাৰণতে আমি তাক দেখা নাপাওঁ। আকৌ যদি কেতিয়াবা এনে পৰ্বত-পাহাৰৰ এটা অংশ সাগৰ-মহাসাগৰৰ পানীৰ ওপৰলৈ ওলাই থাকে, তেতিয়া তাক দ্বীপ বুলি কওঁ। অৱশ্যে অন্য ধৰণেও দ্বীপৰ সৃষ্টি হয়। পিচলৈ তাক ভালদৰে জানিব পাৰিবাহঁক।

একেলগে শাৰী শাৰীকৈ থকা পৰ্বতৰ সমষ্টিক পৰ্বতমালা বোলে। হিমালয় তেনে এখন পৰ্বতমালা। ই পশ্চিমে কাশ্মীৰৰ পৰা পূবে উত্তৰ-পূব ভাৰতলৈকে প্ৰায় ৩০০০ কিলোমিটাৰ জুৰি আছে। ইয়াৰ উপৰি আফ্গানিস্তান আৰু ৰকি, এণ্ডিজ ক্ৰমে ইউৰোপ, উত্তৰ আমেৰিকা আৰু দক্ষিণ আমেৰিকাৰ পৰ্বতমালা।

উৎপত্তিৰ ফালৰ পৰা পৰ্বত আৰু পাহাৰক তিনি ভাগত ভাগ কৰা হয় — আগ্নেয় পৰ্বত, ভংগিল পৰ্বত আৰু স্তূপ পৰ্বত। তোমালোকে ইতিমধ্যে পাই আহিছা যে পৃথিৱীৰ ভিতৰভাগত থকা পদাৰ্থসমূহ এতিয়াও অতি উত্তপ্ত অৱস্থাতে

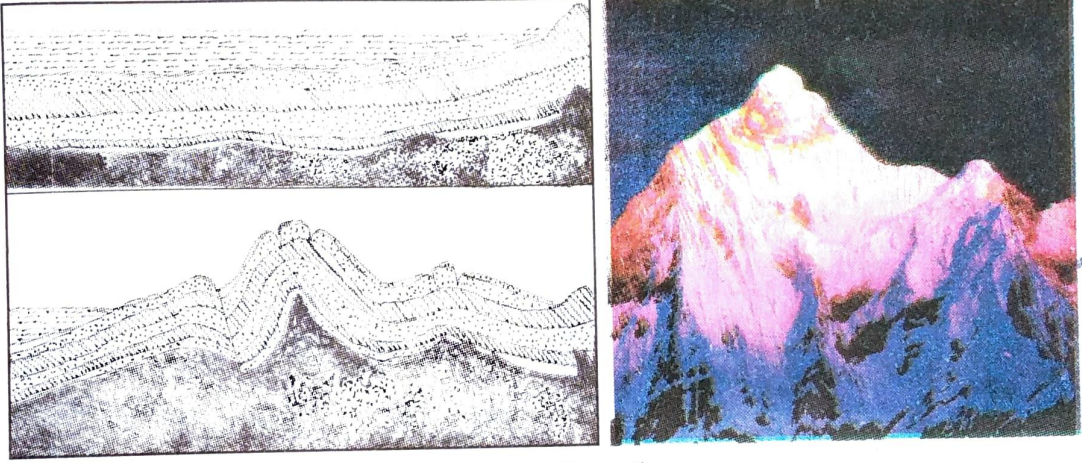
চিত্ৰ-২ (ক) আগ্নেয় পৰ্বত

চিত্ৰ-২ (খ) আগ্নেয়গিৰি গঠন

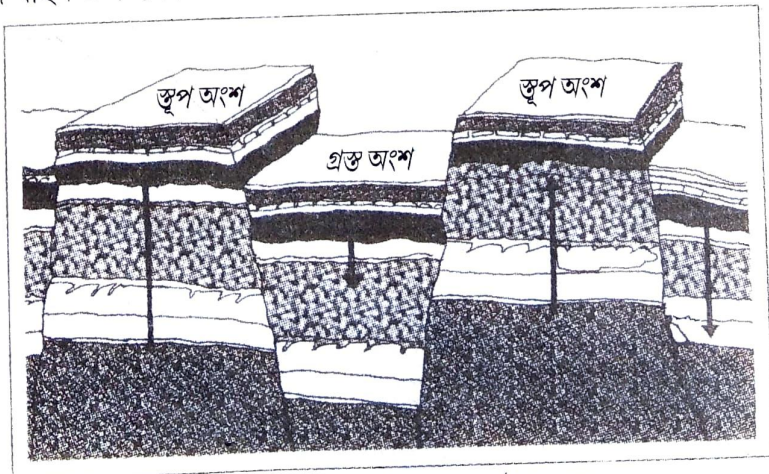
আছে। পৃথিৱীৰ ভিতৰভাগত প্ৰায় গলিত অৱস্থাত থকা এই পদাৰ্থসমূহ প্ৰচণ্ড তাপ আৰু চাপৰ ফলত কেতিয়াবা ভূ-পৃষ্ঠৰ দুৰ্বল অংশইদি হঠাতে বাহিৰলৈ ওলাই আহে। এনে অৱস্থাকে জ্বলামুখী বা আগ্নেয়গিৰি উদ্গিৰণ বোলে। আগ্নেয়গিৰি উদ্গিৰণৰ ফলত ওলোৱা পদাৰ্থসমূহ ইয়াৰ ছিদ্ৰ বা ফাটৰ ওচৰে-পাজৰে জমা হয় আৰু ই ক্ৰমান্বয়ে শীতল হৈ গোট মাৰি পৰ্বতৰ আকৃতি লয়। এনেদৰে পৃথিৱীৰ আদি অৱস্থাত সঘনাই ঘটি থকা আগ্নেয়গিৰি উদ্গিৰণৰ ফলত এই শ্ৰেণীৰ পৰ্বতৰ সৃষ্টি হৈছিল। আগ্নেয়গিৰিৰ পৰা ওলোৱা লাভা জমা হৈ সৃষ্টি হোৱা বাবে এনে শ্ৰেণীৰ পৰ্বতক সঞ্চয়জাত পৰ্বতো বোলে। জাপানৰ ফুজিয়ামা এখন আগ্নেয় পৰ্বত, (চিত্ৰ-২ (ক), (চিত্ৰ-২ (খ), (চিত্ৰ ৩,৪)।

পাঠৰ আৰম্ভণিতে পাই আহিছা যে, আমাৰ পৃথিৱীৰ খোলাটো কিছুসংখ্যক প্লেট বা ফলকৰ সমষ্টি। এই ফলকসমূহ বিভিন্ন দিশত গতিশীল। এনেক্ষেত্ৰত মুখামুখিকৈ গতি কৰা দুখন ফলকৰ মাজত থকা অঞ্চলটিত প্ৰচণ্ড চাপৰ সৃষ্টি হয়। ফলত এই অঞ্চলৰ ভূ-ভাগ ভাঁজ লৈ ওপৰলৈ উঠি গৈ ভংগিল পৰ্বতৰ সৃষ্টি কৰে। পৃথিৱীৰ প্ৰায়বোৰ পৰ্বতমালাই এনেদৰে দুখন ফলকৰ মাজত উৎপন্ন হোৱা চাপৰ ফলত সৃষ্টি হৈছে। হিমালয় পৰ্বতমালাও ইণ্ডো-অষ্ট্ৰেলিয়ান ফলক আৰু ইউৰেচিয়ান ফলকৰ মাজত থকা 'টেথিচ' নামৰ সাগৰৰ তলি ফলক দুখনৰ মাজত উৎপন্ন হোৱা চাপৰ ফলত ক্ৰমান্বয়ে ওপৰলৈ উঠি আহি সৃষ্টি হোৱা বুলি ঠাৱৰ কৰা হৈছে। ভাৰতৰ আৰাবলী পৰ্বত পৃথিৱীৰ ভিতৰতে এখন অতি পুৰণি ভংগিল পৰ্বত।

চিত্ৰ-৩ : ভংগিল পৰ্বত

ভূ-গৰ্ভত বিভিন্ন কাৰণত সংঘটিত ভূ-আন্দোলনৰ ফলত পৃথিৱীৰ উপৰিভাগৰ কোনো এটা অঞ্চলত থিয়কৈ ফাট মেলিব পাৰে। ভূ-আন্দোলনৰ ফলত ফাটৰ যি অংশ ওপৰলৈ উঠি আহি পৰ্বত হয় তাক স্তূপ পৰ্বত বোলে আৰু যি অংশ তললৈ বহি উপত্যকা হয় তাক গ্ৰস্ত উপত্যকা বোলে। জাৰ্মানীৰ ব্লেক ফৰেষ্ট পাৰ্বত্য অঞ্চলটো এটা স্তূপ পৰ্বত আৰু তাৰ ওচৰত থকা ৰাইন উপত্যকা এটা গ্ৰস্ত উপত্যকা। ইউৰোপ মহাদেশৰ ৰাইন ভেলি এনে স্তূপ পৰ্বত।

চিত্ৰ-৪ : স্তূপ পৰ্বত আৰু গ্ৰস্ত উপত্যকা

পৰ্বত-পাহাৰ আদি উচ্চ ভূমি সাধাৰণতে থিয় ঢালযুক্ত আৰু শিলাময় হয়। ইয়াৰ উপৰিভাগত সাধাৰণতে অধিক সমান ঠাই পাবলৈ টান। ফলত কৃষি কাৰ্য আৰু গৃহ নিৰ্মাণৰ বাবে সমতলৰ অভাৱ হয়। আনহাতে এনে অঞ্চলৰ জলবায়ু মানুহৰ জীৱন-নিৰ্বাহৰ বাবে অধিক উপযোগী নহয়। সেয়েহে পাহাৰীয়া অঞ্চলত মানুহৰ জনবসতি সেৰেঙা।

মানুহৰ জীৱন-যাপনত পৰ্বতে অনেক বৰঙনি দিব পাৰে। এই পৰ্বত-পাহাৰবোৰত থকা খনিজ সম্পদবোৰ আহৰণ কৰি মানুহে অনেক কামত খটুৱাইছে। পৃথিৱীৰ বেছি ভাগ প্ৰধান নদীয়েই পৰ্বতৰ হিমবাহ আৰু নিজৰাৰ পৰা উৎপত্তি হোৱা। গতিকে ই মানুহৰ ব্যৱহাৰ উপযোগী পানীৰ ভঁৰাল বুলি ক'ব পাৰি। দুখন পৰ্বতৰ মাজৰ দ অঞ্চলত নদী আৰু জুৰিত বান্ধ দি জলাশয়ৰ সৃষ্টি কৰা হয়। এনে জলভাণ্ডাৰৰ পৰা জলবিদ্যুৎ শক্তি উৎপাদন কৰা হয়। আকৌ নামনি অংশত এই পানী খেতি-বাতিকে ধৰি মানুহৰ বিভিন্ন কামত ব্যৱহাৰ কৰা হয়। পাহাৰৰ এটলীয়া ঢালত মানুহে ঢাপ কাটি ধান, গম, আলু, কচু আৰু ফল-মূল আদিৰ খেতি কৰে। আনহাতে পৰ্বত-পাহাৰবোৰ বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ উদ্ভিদ আৰু প্ৰাণীৰে অতি চহকী। পৰ্বত-পাহাৰত থকা অৰণ্যসমূহে ইয়াৰ ওচৰৰ বাসিন্দাসকলক খৰি, ফল-মূল, গৃহ নিৰ্মাণৰ সামগ্ৰী, পশু খাদ্য আৰু অনেক ঔষধি উদ্ভিদৰ যোগান ধৰে। আনহাতে পৰ্বতৰ গাত থকা অৰণ্যই তাত বাস কৰা প্ৰাণীবোৰৰ বাসস্থানৰ কাম কৰে। একোখন পৰ্বত আৰু ইয়াত থকা উদ্ভিদে ইয়াৰ ওচৰ-পাজৰ অঞ্চলৰ উষ্ণতা, বায়ুমণ্ডলৰ উত্তাপ, বতাহ, বৰষুণ নিয়ন্ত্ৰণত বিশেষ ভূমিকা পালন কৰে। উদাহৰণ হিচাপে আমাৰ দেশৰ উত্তৰে থকা হিমালয় পৰ্বতে গ্ৰীষ্মকালত ভাৰত মহাসাগৰৰ পৰা বৈ অহা জলীয় ভাপযুক্ত (দক্ষিণ-পশ্চিম মৌচুমী) বতাহ বাধা দি ইয়াৰ দক্ষিণৰ নামনি অঞ্চলত প্ৰচুৰ বৰষুণ হোৱাত সহায় কৰে। আনহাতে, শীতকালত চাইবেৰিয়া অঞ্চলৰ পৰা অহা চৈঁচা বতাহক হিমালয়ে বাধা দি ভাৰতক প্ৰচণ্ড শীতৰ পৰা ৰক্ষা কৰে। পৰ্বতৰ কিছুমান স্থান স্বাস্থ্যৰ বাবে উপযোগী। সেয়ে এনেবোৰ ঠাই মানুহৰ ভ্ৰমণ স্থান হিচাপে গঢ়ি উঠিছে। হিমালয়ৰ মুছৌৰী, কুলু, মানালী, ছিমলা, ডেৰাডুন, দাৰ্জিলিং আৰু খাছি পাহাৰৰ শ্বিলং আদি কিছুমান উল্লেখযোগ্য স্বাস্থ্যকৰ ঠাই।

আজিকালি মানুহে পৰ্বতত বিভিন্ন দুঃসাহসিক খেলো খেলিবলৈ লৈছে। পৰ্বতাৰোহণ, স্কিয়িং আদি খেল নিশ্চয় টিভিত দেখিছা। গছ-গছনিৰে ভৰা সেউজীয়া পৰ্বত-পাহাৰে মানুহৰ মনতো আনন্দ দিয়ে। তোমালোকে বাকু দূৰৈৰ সেউজীয়া পৰ্বত-পাহাৰবোৰ দেখি মনত আনন্দ অনুভৱ নকৰানে?

এতিয়া ভাবি চোৱাচোন, এই পৰ্বত-পাহাৰবোৰে আমাক কিমান ধৰণে সহায় কৰে? পিছে কিছুমান মানুহে বিচাৰ-বিবেচনা নকৰাকৈ পৰ্বত-পাহাৰৰ গছ-গছনি আৰু শিল-মাটি আদি কাটিবলৈ লৈছে।

ক্ৰিয়া-কলাপ :

তুমি দেখা এখন পাহাৰৰ ছবি আঁকি ছবিখনৰ তলত
নিম্নলিখিত বিষয়কেইটাৰ বিষয়ে চমুকৈ লিখা —

- (ক) পাহাৰখনৰ নাম
- (খ) পাহাৰখনৰ উদ্ভিদ
- (গ) পাহাৰখনত মানুহৰ কাম-কাজ (যদি কৰিছে)।

মালভূমি :

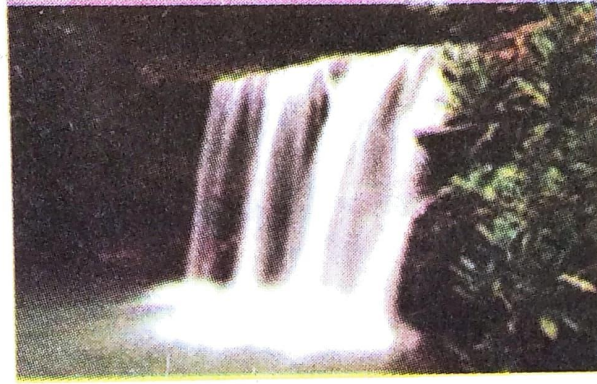
কিছুমান পৰ্বত বা পাহাৰৰ ওপৰত বহল সমতল ঠাই দেখা যায়। ইয়াকেই মালভূমি বোলে। পৰ্বত-পাহাৰৰ লগত মালভূমিৰ পাৰ্থক্য হ'ল পৰ্বত-পাহাৰৰ থিয় শিখৰ থাকে। আনহাতে মালভূমিৰ শিখৰৰ পৰিৱৰ্তে ওপৰভাগ বহল আৰু সমতল। মালভূমিৰ এক বা একাধিক ফাল থিয় ঢাল যুক্ত হ'ব পাৰে। ইয়াৰ উচ্চতা মাত্ৰ কেইমিটাৰমানৰ পৰা কেইবাহেজাৰ মিটাৰ হ'ব পাৰে। দক্ষিণাত্য মালভূমি ভাৰতৰ এটি বহু পুৰণি মালভূমি। আকৌ ভাৰতৰ উত্তৰে থকা তিব্বত মালভূমি পৃথিৱীৰ আটাইতকৈ

চিত্ৰ-৫ : মালভূমি

উচ্চ মালভূমি (৪,০০০ পৰা ৬,০০০ মিটাৰ উচ্চ), (চিত্ৰ-৫)।

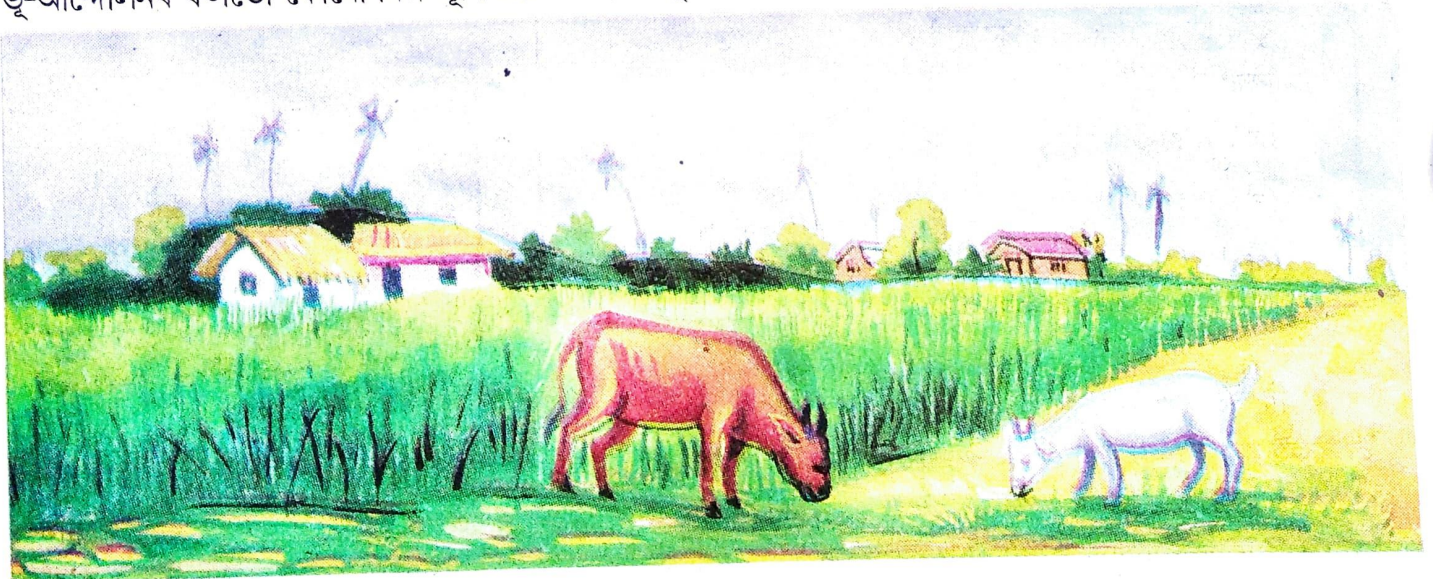
মালভূমিসমূহ সাধাৰণতে খনিজ সম্পদত চহকী। মালভূমি অঞ্চলত লোৰ আকৰ, কয়লা, মেঙ্গানিজ, সোণ আদি খনিজ সম্পদ পোৱা যায়। সেয়ে পৃথিৱীৰ বহু খনি মালভূমি অঞ্চলত দেখা যায়। ভাৰতৰ চোটনাগপুৰ মালভূমিত প্ৰচুৰ পৰিমাণে লোৰ আকৰ আৰু কয়লা পোৱা যায়। আণ্বেয়গিৰিৰ পৰা নিৰ্গত লাভাৰে গঠিত মালভূমি অঞ্চলত উৎকৃষ্ট কপাহ খেতি হয়। দাক্ষিণাত্য মালভূমিৰ ক'লা মাটি অঞ্চল সেয়ে কপাহ খেতিৰ বাবে উপযোগী। কিছুমান মালভূমিৰ থিয় ঢালত জুৰিৰ পানী থিয়ৈ তললৈ পৰি জলপ্ৰপাতৰ সৃষ্টি কৰে। এনে জলপ্ৰপাতসমূহ মানুহৰ আকৰ্ষণৰ স্থান হৈ পৰে, (চিত্ৰ-৬)। চোটনাগপুৰ মালভূমিৰ হুন্দ্ৰু আৰু কৰ্ণাটকৰ জগ এনে দুটি জলপ্ৰপাত। আমাৰ ওচৰতে থকা মেঘালয়তো বিদন আৰু বিছপ নামৰ দুটি জলপ্ৰপাত আছে।

চিত্ৰ- ৬ : জলপ্ৰপাত

সমভূমি :

সমভূমি হ'ল চাপৰ, বিস্তৃত সমান ঠাই। ই সাধাৰণতে সাগৰ পৃষ্ঠৰ পৰা ২০০ মিটাৰ উচ্চতাৰ অধিক নহয়। কিছুমান সমভূমি অতিপাত সমান। আন কিছুমান সামান্য পৰিমাণে ওখ-চাপৰ। পৃথিৱীৰ বেছিভাগ সমভূমিয়েই নৈ, জান, জুৰি আদিৰ দ্বাৰা গঠিত। নৈ, জান-জুৰিৰ বোৱতী পানীয়ে উচ্চ ভূমিৰ পৰা শিল, বালি, মাটি আদি উটুৱাই নি নিম্নভূমি অঞ্চলত জমা কৰে। লাখ লাখ বছৰ জুৰি চলি থকা এই কাৰ্যৰ ফলত উচ্চ ভূমিসমূহ ক্ষয়প্ৰাপ্ত হৈ উচ্চতা কমি যায় আৰু সমভূমিৰ সৃষ্টি কৰে। আনহাতে নিম্ন ভূমিসমূহত গেদবোৰ জমা হোৱাৰ ফলত গভীৰতা কমি গৈ তাতো সমভূমিৰ সৃষ্টি হয়। আনহাতে ভূ-আন্দোলনৰ ফলতো কোনো নিম্ন ভূমি উঠি আহি সমভূমিৰ ৰূপ ল'ব পাৰে, (চিত্ৰ-৭)।

চিত্ৰ- ৭ : সমভূমি

সাধাৰণতে সমভূমিসমূহ সাৰুৱা হোৱা কাৰণে কৃষি কাৰ্যৰ বাবে অতি উপযোগী। আনহাতে ই বাট-পথ নিৰ্মাণৰ বাবেও সুবিধাজনক। নিৰ্মাণ কাৰ্য আৰু পৰিৱহনৰ সুবিধাৰ বাবে সমভূমিত কল-কাৰখানা আদিও গঢ়ি উঠে। এনেবোৰ সুবিধা থকাৰ বাবে সমভূমি অঞ্চলত জনবসতি অধিক হোৱা দেখা যায়। সেয়ে পৃথিৱীৰ প্ৰধান নৈ সমূহে সৃষ্টি কৰা সমভূমিসমূহত জনবসতি আটাইতকৈ ঘন। অৱশ্যে কিছুমান সমভূমি সমতল হ'লেও পানীৰ অনাটনৰ বাবে ইয়াত জনবসতি সেৰেঙা।

উত্তৰ ভাৰতৰ প্ৰধান নৈ গংগা, ব্ৰহ্মপুত্ৰ, সিন্ধু আদিৰ দুয়োপাৰ সমতল হোৱা বাবে এই অঞ্চলত অতি পুৰণি কালৰে পৰা মানুহে বসতি স্থাপন কৰি কৃষ্টি-সংস্কৃতিৰ বিকাশ ঘটাইছে।

ভূ-অৱয়ব আৰু মানুহ :

ভূ-অৱয়বৰ প্ৰকৃতিয়ে মানুহৰ জীৱন ধাৰণ প্ৰক্ৰিয়াত বিশেষভাৱে প্ৰভাৱ পেলায়। মানুহে বেলেগ বেলেগ ভূ-প্ৰকৃতিত বেলেগ বেলেগ ধৰণৰ জীৱন ধাৰণ প্ৰক্ৰিয়া গ্ৰহণ কৰিবলগীয়া হয়। পাহাৰীয়া আৰু মালভূমি অঞ্চলত উৎপাদিত শস্য অনুসাৰে মানুহৰ খাদ্যাভ্যাস কিছু পৰিমাণে বেলেগ হয়। আনহাতে পাহাৰীয়া অঞ্চলত তুলনামূলকভাৱে জলবায়ু শীতল হোৱা বাবে সাজ-পাৰৰো ভিন্নতা দেখা যায়। পৰ্বত-পাহাৰৰ এচলীয়া ঢালত মানুহে প্ৰায়ে চাংঘৰ নিৰ্মাণ কৰা দেখা যায়। এই অঞ্চলত প্ৰয়োজনীয় পানী সহজলভ্য নোহোৱা বাবে দূৰ-দূৰণিৰ জান-জুৰি আদিৰ পৰা পানী সংগ্ৰহ কৰিবলগীয়া হয়। পাহাৰীয়া অঞ্চলত কৃষি ভূমিৰ পৰিমাণ কম, সেয়ে ইয়াৰ মানুহে কৃষিৰ উপৰি পশুপালন আৰু অৰণ্যৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰি চলিবলগীয়া হয়। উচ্চ ভূমিত বাস কৰা লোকসকলৰ জীৱন-যাপনৰ উপায় সীমিত হোৱা বাবে তেওঁলোকে কঠোৰ পৰিশ্ৰম কৰিবলগীয়া হয়। এইবোৰ কাৰণতে উচ্চভূমি অঞ্চলত সাধাৰণতে সমভূমিতকৈ জনবসতি পাতলীয়া হোৱা দেখা যায়।

ইয়াৰ বিপৰীতে সমভূমিত কৃষি, যাতায়াত, উদ্যোগ, ব্যৱসায়-বাণিজ্য আদি সকলো কাৰ্য তুলনামূলকভাৱে সহজসাধ্য হয়। সেয়েহে এনে অঞ্চলত জনবসতিৰ ঘনত্ব অধিক হোৱা দেখা যায়। এনে ঘন বসতিপূৰ্ণ অঞ্চলত অপৰিকল্পিতভাৱে ঘৰ-দুৱাৰ, ৰাস্তা-ঘাট, নলা-নৰ্দমা নিৰ্মাণৰ ফলত বন্ধ পানী ওলাই যাব নোৱাৰা আৰু য'তে-ত'তে জাৰৰ-জোখৰ পেলাই পৰিৱেশ দূষিত কৰা আদি সমস্যাই দেখা দিছে। কৃষি কৰ্মৰ সম্প্ৰসাৰণ আৰু ঘৰ-দুৱাৰ নিৰ্মাণে অৰণ্যৰ গছ-গছনি ধ্বংস কৰিছে। গছ-গছনি বিহীন লেতেৰা পৰিৱেশত আমাৰ জীৱন-যাপন সুখকৰ হ'ব জানো?

মনত ৰাখিবলগীয়া কথা :

- পৃথিৱীৰ উপৰিভাগত থকা ভূ-অৱয়বসমূহ আভ্যন্তৰীণ আৰু বাহ্যিক প্ৰক্ৰিয়াৰ দ্বাৰা গঠিত হৈছে।
- ভূ-অৱয়বসমূহক প্ৰধানকৈ পৰ্বত, পাহাৰ, মালভূমি আৰু সমভূমি হিচাপে ভাগ কৰা হৈছে।
- শাৰী শাৰীকৈ থকা পৰ্বতসমষ্টিক পৰ্বতমালা বোলে।
- উৎপত্তি অনুসৰি পৰ্বতক তিনিটা ভাগত বিভক্ত কৰা হৈছে। যেনে- আগ্নেয় পৰ্বত, ভংগিল পৰ্বত আৰু স্তূপ পৰ্বত।
- ভাৰতৰ উত্তৰে থকা তিব্বত মালভূমি পৃথিৱীৰ আটাইতকৈ উচ্চ মালভূমি।
- আগ্নেয়গিৰিৰ পৰা নিৰ্গত লাভাৰে গঠিত দাক্ষিণাত্য মালভূমিৰ ক'লা মাটি অঞ্চলটো কপাহ খেতিৰ বাবে বিখ্যাত।

অনুশীলনী :

(১) তলৰ প্ৰশ্নবোৰৰ উত্তৰ চমুকৈ লিখা—

- (ক) প্ৰধান ভূ-অৱয়ৱকেইটা কি কি?
- (খ) পৰ্বত আৰু মালভূমিৰ পাৰ্থক্য কি কি?
- (গ) উৎপত্তিৰ ফালৰ পৰা পৰ্বত-পাহাৰক কি কি ভাগত ভাগ কৰা হয়?
- (ঘ) পৰ্বত-পাহাৰ মানুহৰ কি কি কামত আহে?
- (ঙ) সমভূমি কেনেকৈ গঠিত হয়?
- (চ) নদী উপত্যকা কিয় ঘন জনবসতিপূৰ্ণ?
- (ছ) পাৰ্বত্য অঞ্চলসমূহত সাধাৰণতে কিয় জনবসতি সেৰেঙা?

(২) শুদ্ধটোত (✓) চিন দিয়া—

(ক) পাহাৰতকৈ পৰ্বত বেলেগ হোৱাৰ মূল কাৰণ—

(১) উচ্চতা

(২) ঢাল

(৩) গঠন প্ৰক্ৰিয়া

(খ) হিমবাহ থকা স্থান হ'ল—

(১) সমভূমি

(২) পৰ্বত

(৩) মৰুভূমি

(গ) দক্ষিণাত্য মালভূমিৰ অৱস্থান—

(১) চীনত

(২) নেপালত

(৩) ভাৰতবৰ্ষত

(৩) খালী ঠাই পূৰ কৰা—

(ক) ৰ'দ, বতাহ, বৰষুণ আদিৰ ফলত ভূ-আকৃতিৰ পৰিৱৰ্তন হ'লে তাক..... প্ৰক্ৰিয়াৰ দ্বাৰা পৰিৱৰ্তন হোৱা বুলি কোৱা হয়।

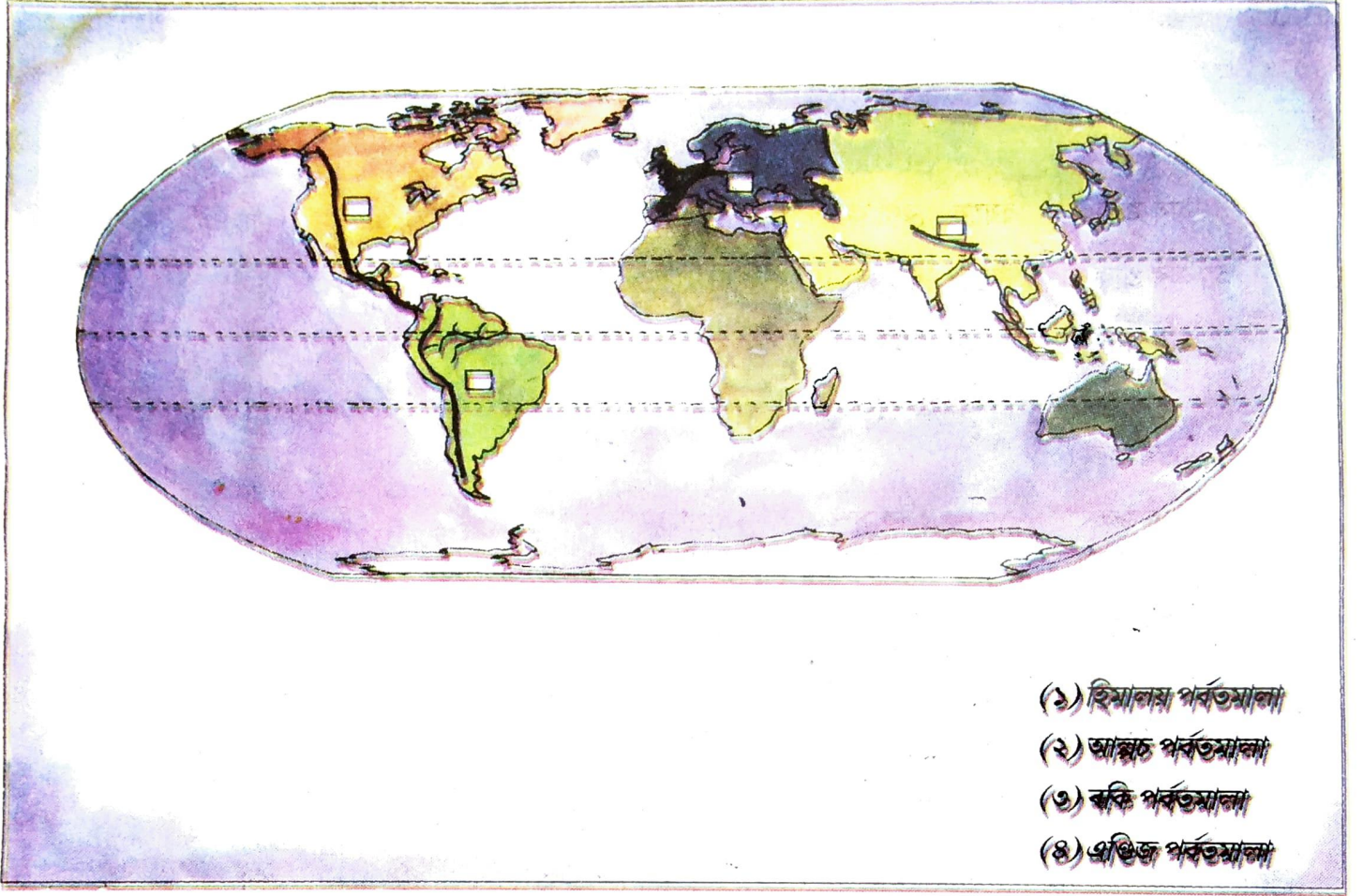
(খ) হিমালয় আৰু আল্পচ একোখন পৰ্বত।

(গ)..... সমূহ সাধাৰণতে খনিজ সম্পদত চহকী।

(ঘ) অঞ্চলত যাতায়াত ব্যৱস্থা আটাইতকৈ সহজসাধ্য।

(ঙ) বোৱতী পানীৰ সোঁতে..... সৃষ্টিত বিশেষ ভূমিকা লয়।

(৪) তলত দিয়া পৃথিৱীৰ মানচিত্ৰখনত কেইখনমান পৰ্বতমালাৰ অৱস্থান দিয়া আছে। ভূচিত্ৰাৱলী চাই প্ৰতিখনৰ কাষৰ খালী ঘৰত তলত দিয়া ক্ৰমিক নম্বৰসমূহ বহুওৱা —

(৫) মানুহে পৰ্বত-পাহাৰ, গছ-গছনি, শিল-মাটি আদি অপৰিকল্পিতভাৱে কাটি থাকিলে এদিন আমাৰ কি কি অসুবিধা হ'ব পাৰে, পাঠৰ আধাৰত এটি টোকা লিখা।

(৬) ভূচিত্ৰাৱলী চাই হিমালয় পৰ্বতৰ পৰা উৎপত্তি হোৱা কেইখনমান নৈৰ নাম লিখা।
